

**POUČEVANJE UČENCEV,
*KATERIH PRVI JEZIK
NI SLOVENSKI***

Alenka Rot Vrhovec

POUČEVANJE UČENCEV, KATERIH PRVI JEZIK NI SLOVENSKI

Alenka Rot Vrhovec

**Poučevanje učencev,
katerih prvi jezik ni slovenski**

Avtorica dr. Alenka Rot Vrhovec

Recenzija dr. Igor Saksida in dr. Tomaž Petek, Pedagoška
fakulteta Univerze v Ljubljani

Izdala in založila Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani
Zanjo dr. Janez Vogrinc, dekan

Oblikovanje in priprava Igor Cerar

Slike arhiv avtorice
Slika na naslovnici učenki OŠ Majde Vrhovnik
(foto: Vanja Potočar)

Tisk Birografika Bori, d. o. o., Ljubljana
Naklada 150 izvodov (1. izdaja, 1. natis)

© Avtorica, julij 2020

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

373.3:314.151.3-054.7-053.2

ROT Vrhovec, Alenka

Poučevanje učencev, katerih prvi jezik ni slovenski / Alenka Rot Vrhovec. - 1. izd.,
1. natis. - Ljubljana : Pedagoška fakulteta, 2020

ISBN 978-961-253-260-4
COBISS.SI-ID 20499459

KAZALO VSEBINE

I.	UVOD V MONOGRAFIJO	11
1	RAZVOJNE ZNAČILNOSTI OTROK NA RAZREDNI STOPNJI	17
1.1	Zgodovinski pregled opredelitev razvojnih obdobj otrok v očeh preučevalcev s poudarkom na značilnostih otrok, starih od 6 do 11 let	17
1.2	Otrokove značilnosti v obdobju srednjega in poznega otroštva	21
1.2.1	Telesni in gibalni razvoj	22
1.2.2	Psihosocialni razvoj	23
1.2.3	Spoznavni in govorni razvoj	25
1.3	Povzetek	30
2	VRSTE JEZIKOV	33
2.1	Prvi/materni jezik (J ₁)	33
2.2	Tuji jezik (TJ)	34
2.3	Drugi jezik ali jezik okolja (J ₂) in vmesni jezik	36
2.4	Povzetek	39
3	TEORIJE O RAZVOJU JEZIKA IN NJIHOVA SPOROČILNA VREDNOST ZA USVAJANJE/UČENJE DRUGEGA JEZIKA	41
3.1	Empiristični pogled	42
3.2	Nativistični pogled	44
3.3	Interakcionistični pogled	46
3.4	Nevrokonstruktivistični pogled	47
3.5	Povzetek	50
4	USVAJANJE IN UČENJE JEZIKA	53
4.1	Proces učenja prvega jezika oz. jezika primarne socializacije	54
4.2	Primerjava procesa usvajanja prvega jezika s procesom učenja drugega jezika	56
4.3	Dvojezičnost	62
4.3.1	Opredelitev pojma	62

4.3.2	Značilnosti dvojezičnosti	64
4.4	Vpliv dejavnikov na učenje jezika, s poudarkom njihovega vpliva na učenje J2	72
4.4.1	Biološko-fiziološki dejavniki	74
4.4.1.1	<i>Starost</i>	74
4.4.1.2	<i>Spol</i>	77
4.4.2	Psihološki dejavniki	79
4.4.2.1	<i>Spoznavne zmožnosti</i>	79
4.4.2.2	<i>Osebnostne lastnosti</i>	80
4.4.2.3	<i>Učna motivacija</i>	81
4.4.2.4	<i>Stili spoznavanja, zaznavanja in učenja</i>	85
4.4.2.5	<i>Socialne in čustvene značilnosti</i>	87
4.4.3	Izkustveno-družbeni dejavniki	88
4.4.3.1	<i>Socialno-ekonomski položaj in izobrazba staršev</i>	88
4.4.3.2	<i>Šola</i>	91
4.4.3.3	<i>Stik z jezikom</i>	94
4.4.3.4	<i>Transfer in interferenca</i>	97
4.5	Jeziki in jezikovno znanje	98
4.5.1	Podobnosti in razlike v jezikih	98
4.5.2	Značilnosti petih jezikov, ki so slovenščini bolj ali manj podobni	101
4.5.3	Ravni jezikovnega znanja	106
4.6	Povzetek	107
5	OSNOVNOŠOLSKO VKLJUČEVANJE OTROK, KATERIH PRVI JEZIK NI UČNI JEZIK	111
5.1	Otroci, katerih prvi jezik ni učni jezik	111
5.2	Ukrepi in strategije osnovnošolskega vključevanja otrok, katerih prvi jezik ni učni jezik	112
5.2.1	Urejenost v tujih šolskih sistemih	113
5.2.2	Urejenost vključevanja na slovenskem osnovnošolskem področju	116
5.2.2.1	<i>Obvezujoči uredbeni oz. normativni dokumenti EU</i>	116
5.2.2.2	<i>Normativni dokumenti v RS</i>	117
5.2.2.3	<i>Strateški dokumenti v RS</i>	126

5.2.3	Tuje raziskave o osnovnošolskem izobraževanju otrok, katerih prvi jezik ni učni jezik	129
5.2.4	Raziskave in projekti v Sloveniji s področja osnovnošolskega izobraževanja otrok, katerih prvi jezik ni (samo) slovenski	132
5.3	Vključevanje otrok, katerih prvi jezik ni učni jezik, v osnovnošolski sistem	137
5.3.1	Socialno vključevanje	138
5.3.2	Slabša sporazumevalna zmožnosti v slovenščini kot J2	140
5.4	Povzetek	142
6	JEZIKOVNI POUK PRI SLOVENŠČINI	147
6.1	Sodobni pristopi k poučevanju slovenskega jezika	147
6.2	Učiteljeva vloga pri poučevanju slovenskega jezika	149
6.3	Sporazumevalna zmožnost in razvijanje sporazumevalnih dejavnosti pri jezikovnem pouku	154
6.3.1	Poslušanje	157
6.3.2	Govorjenje	162
6.3.3	Branje	165
6.3.4	Pisanje	172
6.4	Načrtovanje jezikovnega pouka	177
6.4.1	Cilji in standardi znanja jezikovnega pouka v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju	178
6.4.2	Metode pouka in oblike vzgojno-izobraževalnega procesa	181
6.4.2.1	<i>Sodelovalne učne oblike</i>	185
6.4.3	Didaktični pripomočki pri jezikovnem pouku slovenščine	189
6.4.4	Učne strategije pri učenju J2	194
6.5	Upoštevanje individualnih potreb otrok	198
6.5.1	Nadarjeni učenci	200
6.5.2	Testiranje splošne nadarjenosti in besedne ustvarjalnosti	203
6.6	Povzetek	205
7	UČNI PRISTOP – UČITELJEVA AKCIJSKA RAZISKAVA	211
7.1	Koraki akcijskega raziskovanja v šolskem letu	214

8	UKREPI ZA UČINKOVITEJŠE RAZVIJANJE SPORAZUMEVALNE ZMOŽNOSTI V SLOVENSKEM JEZIKU PRI OTROCIH, KATERIH J₁ NI SLOVENSKI	215
8.1	Zbiranje podatkov in spoznavanje učencev	221
8.2	Razvijanje učiteljeve lastne usposobljenosti	228
8.3	Razvijanje socialnega vključevanja in sodelovalne mreže med učenci v oddelku	229
8.4	Razvijanje sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku	237
8.4.1	Didaktična priporočila za izvedbo pouka slovenščine	237
8.4.2	Dejavnosti za razvijanje sporazumevalnih dejavnosti v slovenskem jeziku v razredu z učenci, katerih J ₁ ni slovenski	252
8.4.3	Razvijanje besedišča in skladenjske zmožnosti	256
8.5	Razvijanje učiteljevega odnosa z učencem in individualnih oblik učenja	262
8.6	Razvijanje učiteljevega sodelovanja s starši	263
8.7	Razvijanje učiteljevega sodelovanja z zaposlenimi na šoli	270
8.8	Razvijanje učiteljevega sodelovanja s posamezniki in skupnostmi zunaj šole ter z raznimi ustanovami	274
8.9	Testiranje sposobnosti besedne ustvarjalnosti in splošne sposobnosti (G-faktor)	275
9	ŠOLSKI KOORDINATOR ZA UČENCE, KATERIH PRVI JEZIK NI SLOVENSKI	277
10	DIDAKTIČNE IGRE ZA RAZVIJANJE BESEDIŠČA IN SKLADENJSKE ZMOŽNOSTI	281
10.1	Šport, športnik in športnica	281
10.2	Radovednež	285
10.3	Živali	286
10.4	Glasbila, glasbenice in glasbeniki	289
10.5	Kaj so delali in zakaj	292
10.6	Zato	295
10.7	Najprej, potem, nazadnje	298
10.8	Gusarji	301

10.9	Deževno popoldne	303
10.10	Razrezana zgodba	305
10.11	Skrivalnica	306
10.12	Kocka spodbujevalka	307
10.13	Besede z nasprotnim pomenom	308
10.14	Od kod in kam	309
11	LITERATURA	311
II.	PREDSTAVITEV AVTORICE	349
III.	IMENSKO IN STVARNO KAZALO	351

Univerza v Ljubljani
Pedagoška fakulteta

IZ RECENZIJ

Znanstvena monografija prinaša pomembna spoznanja za didaktiko slovenščine, saj je pregledana, povzeta in kritično ovrednotena relevantna znanstvena literatura; s tem je prepričljivo prikazana medpanožnost znanstvenega problema, ki se ga avtorica loteva. Oblikovan je model razvijanja jezikovne zmožnosti za specifično skupino otrok ob upoštevanju družbenih dejavnikov in individualnih razlik; model je preizkušen v praksi: dokazano je, da lahko z ustreznim izvajanjem prilagoditev opazovani otroci napredujejo v jezikovni zmožnosti. Na podlagi podatkov in ugotovitev so oblikovane smernice za delo s to skupino otrok (preverjanje in razvijanje zmožnosti sporazumevanja v sodelovanju z vsemi, ki lahko ta proces pospešijo). Monografija je dragocen študijski pripomoček za raziskovalce, učitelje in študente.

RED. PROF. DR. IGOR SAKSIDA

Dr. Alenka Rot Vrhovec se je v tej monografiji lotila poglobljenega in sistematičnega preučevanja področja poučevanja učencev, katerih prvi jezik ni slovenščina, kar je v 21. stoletju, ko smo priča multikulturni družbi, svojevrsten strokovni, didaktični in karierni izziv za vsakega učitelja. Avtorica svoje znanstveno pisanje začne z uvodom, v katerem med drugim zapiše, da najnovejše »raziskave statističnega urada kažejo, da se z odraslimi v Slovenijo priseljujejo tudi osnovnošolski otroci, ki izhajajo iz jezikovno in kulturno drugačnega mikrookolja, jezik okolja ni njihov prvi jezik ali ni njihov edini prvi jezik. Večina slovenskega jezika ne obvlada ali ga glede na svoje sposobnosti in vrstnike domačine obvlada slabo/slabše«. Zaradi omenjene situacije, kot navaja avtorica, »delo v večjezičnem razredu [za učitelja] predstavlja izziv in hkrati povzroča težave, saj naj bi učitelj vsakemu učencu omogočil, da razvije svoj potencial.

IZR. PROF. DR. TOMAŽ PETEK

Cena: 16,00 €

ISBN 978-961-253-260-4

9 789612 532604 >